

do danes. Zato se smejo pač radovati dvestoletnice svojega samostana, saj se letos ž njimi spominja na stotine gojenk in premnogo rodbin važnosti in koristi tega zavoda. — V knjigi so zbrale uršulinke glavne podatke iz svoje zgodovine. Prvi del popisuje bolj zunanjo zgodovino: Ustanovitev samostana po blagem Schellenburgu, prihod uršulink v Ljubljano, zidanje samostana in cerkve, razne dogodke iz žalostnih in veselih dni, prospevanje in slovesnosti, zatiranje in dobrote. Drugi del slika notranji razvoj samostanske družine, njeno duhovno življenje, vodstvo in predstojništvo ter obsega popoln imenik redovnic v dveh stoletjih. Tretji del pa govori o razvoju samostanske šole. Priporočamo to knjigo ne le gojenkam samostana in njih sorodnikom, ampak tudi vsem onim starišem, ki jim je mar res dobre vzgoje njihovih hčerâ.

Hrvaška književnost.

Knjige „Maticе Hrvatske“ za l. 1901.

Vjekoslav Klaić. **Krčki knezovi Frankapani.** Knjiga prva. Od najstarijih vremena do gubitka otoka Krka (od god. 1118. do godine 1480.) Sa 41 slikom i rodoslovnom tablom Frankapana. Zagreb 1901. Izdanje „Maticе Hrvatske“. Tisak K. Albrechta (Jos. Wittasek). Strani VII + 352.

Po istih načelih kakor kneze Bribirske iz plemena Šubića¹⁾ je opisal neumorni hrvaški zgodovinar V. Klaić kneze krške Frankapane od l. 1118. do l. 1480. Drugi del do propasti te znamenite rodbine izide morda že prihodnje leto ter bodo tako Hrvatje dobili popolno monografijo o tej najznamenitejši hrvaški plemeniški obitelji. Škoda, da ni učeni zgodovinar dovršil prve monografije o Šubićih, ker sta obe obitelji v tako tesni zvezi, posebno v 16. in 17. veku, da bi nam bila za poznavanje tedanjih okolištin na vsak način prepotrebna docela razjašnjena zgodovina Šubićev Zrinjskih. Nadejamo se, da bode prof. V. Klaić izpolnil Hrvatom čim prej tudi to željo, ko dovrši do kraja Frankapane in tretji del svoje hrvaške zgodovine, kjer igrajo Zrinjski poleg Frankapanov tako znamenito ulogo.

Dela hvaliti ni treba, saj se samo hvali. Po mojih dosedanjih ocenah so znane pisateljske vrline zgodovinarja V. Klaića. Kje najdete tako natančnost pri uporabi virov? Kje opazate toliko točnost pri tolmačenju teh virov?

¹⁾ Glej oceno o tem delu v „Dom in Svetu“ l. 1898., str. 190.

Kje nahajate tako lahek slog, ki nam najbolj zmedene stvari razmotava v popolno razumljivi obliki ne samo za zgodovinarja, nego sploh za vsakega čitatelja? Morda je tvarina semtertām preobširno zasnovana in morda so nekateri deli opisani prepodrobno, toda to ne moti; kajti stvar je pri vsem tem vendarle zanimiva.

Kako temeljito je pisal V. Klaić to delo, se vidi iz ocene virov in pripomočkov za zgodovino knezov Frankapanov (str. 3.—14.) in iz njegovih beležek, ki obsegajo celih 52 strani drobnega tiska (str. 297.—349.). Tukaj so navedeni vsi viri in za iste potrebna tolmačenja. Za strokovnjaka zgodovinarja je to pravi zgodovinski zaklad, navadnega čitatelja pa ti podatki ne motijo, ker so na koncu knjige zase. Prave zgodovine je 296 strani s kratkim predgovorom VIII strani. V tem predgovoru nam razlaga pisatelj, zakaj piše on te kneze Frankapane in ne Frankopane. Zato namreč, ker so se izpočetka do 16. veka pisali sami vedno le Frankapani in šele kasneje Frankopani. Obsežneje pripoveduje o tem pisatelj v odseku „Porijeklo knezova Frankapana“ (stran 14.—30.); kako je dotedanji krški knez Nikola IV. (1393 do 1432) prišel l. 1430. v Rim ter tamkaj dobil od papeža Martina V. pridevek in grb rimskih Frangepanov. Od tega časa so se zvali krški knezi Frankapani. Obenem pa je pisatelj tudi temeljito dokazal, da krški knezi Frankapani niso potomci rimskih Frangepanov, nego da so domači hrvaški knezi. Znamenito je, kar piše Klaić v uvodu o veliki važnosti frankapanske obitelji tudi za kulturno zgodovino Hrvaške. Ti bogati knezi so zidali mnogo cerkvâ in samostanov ter posebno negovali glagolico. „Glagolita Clozianus“ je bil frankapanski glagolski rokopis (str. 291.). Tuintam se je ozrl pisatelj na kulturno delovanje te znamenite rodbine, ali ne v onem obsegu, kakor je sam želel, ker bi zato trebalo posebnega raziskavanja. Koliko lepega gradiva se nahaja še v tem pogledu za mlajše hrvaške zgodovinarje!

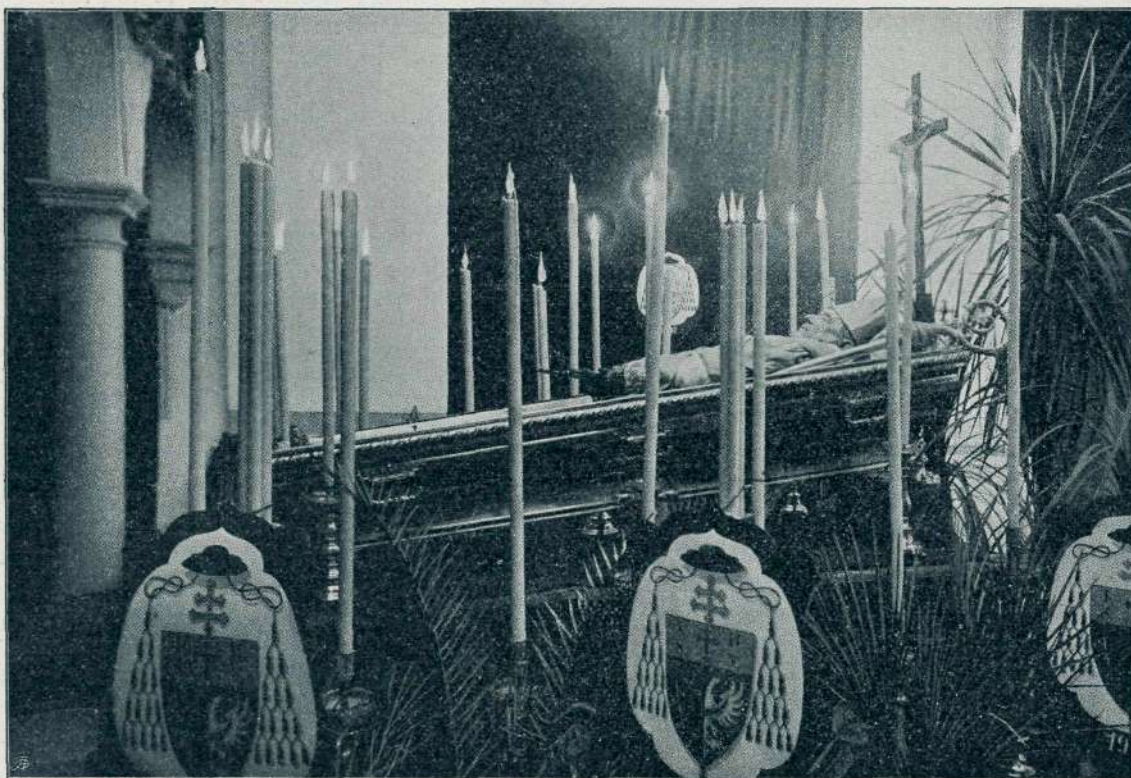
V tretjem oddelku „Gospoštije knezova Frankapana“ (str. 30.—74.) je opisal Klaić obsežno vsa posestva frankapanska, kjer se nahajajo tudi slike važnejših gradov in mest, večjidel v hrvaškem Primorju, posebno na otoku Krku.

Prava zgodovina krških knezov se začenja šele na strani 77. V prvem oddelku „Krčki knezovi do godine 1260“ (stran 77.—101.) opisuje najstarejšo zgodovino krških knezov. Ti knezi so izpočetka (od l. 1118.) služili Benečanom; kasneje so se oklenili ogrskohrvaških kraljev in rodbine Arpadove ter si stekli velikih zaslug za osvobojenje Hrvaške v času

tatarskih navalov (l. 1241). Zato so dobili od kralja Bele IV. veliko posestvo Modruše. Benečani so bili zavidni krškim knezom radi njihovega napredovanja, pa so jim vzeli otok Krk l. 1244; toda že l. 1260. so se pomirili z njimi ter jim povrnili Krk, ali pod pogojem, da jim ostanejo vedno zvesti vazali.

V drugem razdelku „Krčki knezovi od godine 1260. do mira u Zadru god. 1358.“ (stran 105.—157.) pripoveduje, kako so krški knezi počasi izstopali iz zveze z Benečani ter postali vazali samo ogrskohrvaških vladarjev, ker so

silno povzdignila. Ivan V. je postal prvi hrvaški ban. Kmalu jih vidimo tudi v sorodstvu s celjskimi grofi, toda na njihovo nesrečo; saj je znano, kako žalostno je končala življenje Elizabeta Frankapanka, soproga grofa Friderika Celjskega. Prijateljevali so takrat tudi s Habsburgovci ter so jih le-ti povzdignili do visokih časti. Tako sta bila dva Frankapana deželna glavarja na Kranjskem, in sicer Štefan l. 1436. do 1443. in zopet 1453. ter Dujan (ne Trojan, kakor piše Dimitz „Gesch. Krains“ l., str. 328.) l. 1444. Zli časi so nastopili za Frankapane, ko

Fot. A. Jerkič.

Kardinal-nadžkof Jakob Missia na mrtvaškem odru.

l. 1358. morali Benečani odstopiti med drugimi posestvi tudi otok Krk. Krški knezi so bili odločni privrženci Anžuvincev, ki so takrat vladali na Ogrskem in Hrvaškem. V tem času se seznanijo krški knezi tudi že z nemškimi sosednimi velikaši, s knezi goriškimi, s habsburškimi vojvodi v Avstriji, z grofi Ortenburškimi in z gospodi Divinskimi, pa dobé ravno po teh poslednjih tudi Reko v svojo posest.

Tretji del „Krčki knezovi Frankapani kao baruni hrvatsko ogerski do gubitka otoka Krka god. 1358—1480.“ (str. 161.—296.) je najzanimivejši. V tem času se je rodovina Frankapanov

so začeli napadati Turki Hrvaško in slovenske kraje. Njih posestva so že takrat grozno trpela od teh napadov. Vkljub temu so se Frankapani dobro držali ter hrabro odbijali Turke. Pravijo, da je bil v bitki pri Radgoni l. 1418. tudi Nikola Frankapan s svojimi četami. Največji neprijatelj Frankapanom pa je bil ogrskohrvaški kralj Matija Korvin, ki jih je hotel popolnoma pokončati. Vzel jim je večji del njih posestev in lotil se je tudi otoka Krka, toda Frankapani so ga v tej zadregi izročili rajši Benečanom nego zamraženemu kralju. Tako je bila ta znamenita hrvaška rodbina hudo ponižana od

krščanskih svojih sosedov ravno takrat, ko so potrebovali največ pomoči od krščanskega sveta v grozni borbi proti Turkom.

Tisk je jako ličen in slike so krasno izvedene. Vseh ilustracij je 41, od teh pet fotografiranih listin in 4 pečati. Na kraju je dodano natančno rodoslovje krških knezov Frankanov od l. 1118—1671. **Iv. Steklasa.**

Češka književnost.

Trest. Román. Napsal V á c l a v H l a d í k. Nákladem I. Otty v Praze. 1901. Cena 2.40 K. — Kratka vsebina najnovejše knjige V. Hladíka, ki se trudi, da bi vse, kar je v francoski književnosti lepega in slabega, presadil na češka tla, je ta-le: Neki češki „gentleman“ Viljem zapelje ljubico svojega prijatelja, nadarjenega slikarja Miloša Buriana, in s tem njega duševno uniči. Slikar pozneje zaradi dušnega nemira zbolí in umre. Ker se zapeljano dekle izneveri tudi Viljemu, smatra Viljem ta dogodek kot „kazen“ (trest.) Knjiga, katere snov je vzeta iz življenja umetnikov, je moderno pisana in je bojda med češkimi književniki zbudila veliko zanimanja. Za katoliškega čitatelja pa ni. Na čelu knjige je „motto“: „Prožit, výžit, dožit — všechno a sebe vyslovit!“ Po tem geslu se tudi ravnajo osebe, ki nastopajo v romanu. Zlasti ne bode katoliškemu čitatelju ugajala junakinja romana Karla, o kateri pravi pisatelj: „Le cocotton — to je ženou v pravém slova smyslu.“ —

Z tajů života. Napsal I. M. K a d l č á k. Knihovna našého lídu. Ročník V. č. 4. V Brně 1901. Cena 1 K. — Lepa knjiga! Pisatelj je v nji mojstrsko naslikal prednosti in radosti duhovniškega življenja, toda obenem z vso resnobo omenil tudi žalostnih izkušenj v njem: razočaranja, nehvaležnosti, trpljenja ter zatajevanja, katero je delež vsakoga, kdor je nastopil težavno službo služabnika božjega. Glavni junak povesti, duhovnik Frančišek Prokop, deluje z uspehom najprej med Nemci, potem med Čehi, a povsod žanje za svoje uspešno in koristno delovanje samo nehvaležnost. Nemci ga sovražijo, ker je Čeh, in Čehi se ga izogibajo, ker je „klerikalec“, premalo naroden, dasi je njegovo delovanje v korist ljudstva v vsakem pogledu vzorno. To-le knjigo bi priporočali kot berilo vsem, ki tako radi obrekujejo duhovnike. Povest g. Kadlčáka je nekaka obramba duhovniškega delovanja v javnem življenju in sicer obramba zelo zanimiva, ker je prišla iz peresa laika — učitelja. Povest je izšla v „Knihovní našého lídu“, katero izdajajo

rajhradski benediktinci na Moravskem, in bilo bi želeli, da se izvrstni spisi te knjižnice bolj razširijo med češkim ljudstvom nego so se dozdej. — **Fr. Štingl.**

Iz drugih književnosti.

Zur Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache. Von V a t r o s l a v J a g i ć. Wien. (Denkschriften der k.k. Akad. der Wiss. in Wien. Philos.-histor. Cl. Bd. XLV VIII.) L. 1900. je izdala pod gorenjim naslovom dunajska „Akademija znanosti“ znamenito pozornost med izobraženim slovanskim svetom, kajti ni je bilo dotlej knjige, ki bi popisovala zgodovino cerkveno-slovanskega jezika in vsa semkaj spadajoča vprašanja tako celotno in obširno. (Mimogredé bodi omenjeno, da se bavijo s knjigo med mnogimi drugimi znanstvenimi listi zlasti lanska „Izvestija Imperatorske akademije nauk“, ki prinašajo o njej obširno poročilo iz peresa Lavrova). — Vse delo je razdeljeno v dva dela. Prvi govori o svečeniškem delovanju slov. apostolov in o vprašanjih, ki so ž njim v ozki zvezi, drugi del pa razpravlja v treh poglavjih o njih literarnem delovanju, o dvojni slovni pisavi in o cerkveno-slovanskem jeziku.

V obče sledi Jagić tekstu p a n o n s k i h l e g e n d, ki sta v njegovih očeh najzanesljivejši vir za zgodovino slov. blagovestnikov. Dokler nista bili znanstveno predelani in urejeni, se je splošno mislilo, da sta sv. brata začela delovati v Bolgariji. Tako n. pr. je mislil Šafařík v „Slov. starožitnostih“, da sta začela sv. Ciril in Metod svoje apostolsko delovanje v Bolgariji, kjer sta krstila tudi kneza Borisa. — V to zmoto ga je dovedel znani življenjepisec in menih Metodij, katerega je identificiral Šafařík s sv. Metodom. Nasprotno mnenje pa zastopa Jagić, ki se obrača na Moravsko in išče ondi začetka svečeniškemu delovanju slovanskih apostolov.

Sklicujé se na besede, ki jih polaga živopis sv. Metoda v usta bizantskemu carju: „Vidva sta Solunca, a vsi Solunci govore dobro slovanski“, sklepa Jagić, da sta znala sv. brata že v Carigradu slovanski jezik. Vsi starejši izviri jasno pričajo, da sta izdelala sv. Ciril in Metod že v Carigradu slov. pismenke, in Jagiću se zdi ta misel zelo verjetna.

Nato prehaja pisatelj k vprašanju: Čemu sta se napotila sv. brata z Moravskega v Rim? Soglasno z „Življenjepisom sv. Cirila“ navaja Jagić kot glavni razlog njihovo potovanje v Rim to, da sv. Ciril in Metod kot navadna duhov-